

писемне мовлення та реалізацію мовних засобів в текстах), але й на рівні психологічному, адже презентуються змістові ознаки концепту, які існують у свідомості суб'єктів – концептуалізаторів [3, с. 46].

Важливою процедурою дослідження концепту в рамках семантико-когнітивного аналізу виступає когнітивна інтерпретація мовного матеріалу. Процес когнітивної інтерпретації передбачає створення за логіко-семантичним принципом узагальнення одиниць – вербалізаторів в семантико-когнітивні ознаки. В свою чергу, семантико-когнітивна ознака – це окрема ознака певного концептуалізованого феномену, усвідомлювані індивідом і відображені в структурі концепту як окремі конституенти його змісту [3, с. 128]. Таким чином, після виокремлення семантико-когнітивних ознак відбувається процедура когнітивної інтерпретації.

Когнітивна інтерпретація – це мисленнєве узагальнення на більш високому рівні абстракції результатів опису значень мовних одиниць, що номінують концепт, для виявлення та словесного формулювання семантико-когнітивних ознак, репрезентованих тими чи іншими значеннями чи семантичними компонентами цих мовних одиниць для кінцевого моделювання змісту концепту [3, с. 200]. Без процедури когнітивної інтерпретації виокремлення польової стратифікації концепту неможливе. Семантико - когнітивна ознака – компонент змісту концепту, який включає той чи інший аспект або параметр і узагальнює однорідні групи в структурі концепту [3, с. 129].

Література

1. Мартинюк А. П. Перспективи дискурсивного напрямку дослідження концептів. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. 2009. № 837. С. 14–18.
2. Пименова М. В. *Методология концептуальных исследований* / Под ред. В. И. Карасика, И. А. Стернина. М. : Гнозис, 2007. С. 14–16.
3. Попова З. Д., Стернин И. А. *Когнитивная лингвистика*. М. : АСТ: Восток-Запад, 2010. 314 с.
4. Розвод Е. Методи дослідження лінгвокультурних концептів. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Розділ І. Когнітивна лінгвістика*. 2015. № 1. С. 91–96.

УДК 811.161+81.111

ЛІТЕРАТУРНИЙ ДИСКУРС, ДРАМАТУРГІЧНИЙ ДИСКУРС ТА КІНОДИСКУРС У СИСТЕМІ АРТ-ДИСКУРСУ

Т. Г. Демчук

Арт-дискурс є основним із різновидів дискурсу, співвідносних із мистецтвом. Він відображає сучасні явища за допомогою мовних засобів і означає як зв'язний текст, що інтерпретує об'єкт мистецтва разом з екстралінгвальними факторами, так і комунікативну діяльність, де мають бути адресат і адресант, то до різновидів арт-дискурсу можна віднести не тільки літературний, але й драматургічний і кінодискурс.

Об'єктом дослідження у запропонованій роботі є поняття арт-дискурсу загалом, та літературного дискурсу, драматургічного дискурсу і кінодискурсу зокрема у сучасному мовознавстві. **Предметом** наукового аналізу виступає літературний дискурс, драматургічний дискурс і кінодискурс у системі арт-дискурсу. **Мета** дослідження полягає у компаративному аналізі літературного дискурсу, драматургічного дискурсу і кінодискурсу, як складових елементів системи арт-дискурсу.

У своїй роботі під назвою «Основы теории дискурса» М. Макаров продемонстрував власну класифікацію теорій дискурсу, яка базується на різноманітті відображених дискурс-об'єктів у тій чи іншій класифікації [3, с. 36]. Для поданого дослідження вартісними постають саме дискурс літературний, драматургічний та кінодискурс. Об'єкти, які виражають собою витвори мистецтва, здавалось, можна вважати близькими одне одному, та в роботі М. Макарова вони знаходяться у цілком різних класифікаціях: арт-дискурс і медіа дискурс. На сьогоднішній день арт-дискурс не є широко розповсюдженим лінгвістичним феноменом. Він виступає як абсолютно нове, майже не досліджене сучасною лінгвістикою поняття, у той час як медіа дискурс вже багато десятиліть є об'єктом вивчення різних поколінь вітчизняних та закордонних лінгвістів, таких як Т. Добросклонська, М. Коновалова, Л. Філліпс та ін [4, с. 417].

Метою дослідження є встановлення таксономічних характеристик таких різновидів арт-дискурсу, як літературний, драматургічний та кінодискурс.

С. Слембрук виділяє три незалежні один від одного критерії, за якими може здійснюватися класифікація дискурсів [4, с. 418]:

- 1) критерій модусу (письмовий/усний);
- 2) критерій жанру (наявність певної жанрової схеми, яка є наявною у дискурсі відповідного жанру);
- 3) критерій функційного стилю (до уваги беруться сфери людського життя: побутове, офіційне, художнє, публіцистичне, наукове і т. д.).

Розглянемо кінодискурс, літературний і драматичний дискурси під призмою вищезазначених критеріїв. Принаймні згідно з двома останніми критеріями – критерій жанру та критерій функційного стилю, можна стверджувати приналежність трьох досліджуваних дискурсів до об'єктів однієї класифікації, а саме арт-дискурсу.

Маючи справу з художнім твором ми напряму торкаємося літературного дискурсу, адже він (художній твір) є результатом творчої діяльності; це плід творця, який несе в собі не лише естетичну цінність, але також є матеріальним втіленням почуттів автора.

Торкаючись драматичного дискурсу та кінодискурсу, ми вивчаємо кінофільм або виставу, які і в першому, і в другому випадку представляють собою витвір мистецтва, який має у своїй основі певного типу сюжет, що обов'язково має бути інтерпретованим режисером та створюється за рахунок режисерського, операторського уміння, а також гри акторів, наявності декорацій, відповідного оснащення тощо [4, с. 417].

Таким чином, можна з упевненістю віднести усі досліджувані дискурси до арт-дискурсу і назвати їх його продуктами, адже кожен з них базується на мистецтві, як фундаментальному чинникові.

Словник термінів М. Адріанова надає наступне визначення поняттю арт-дискурс: «форма объективации содержания сознания, реализуемая художественными (изобразительными) средствами (языком искусства) в русле постмодернистской социально-культурологической концепции, расширяющей рамки искусства и размывающей границы между художественной и внехудожественной деятельностью, между искусством и жизнью» [1, с. 114]. Як запевняє В. Рингевич, специфікою арт-дискурсу можна вважати вторинність його природи, так як він уміщує в собі потребу творчості і комунікації одночасно. З цього випливають основні функції арт-дискурсу – коментування та інтерпретація, що означає, що арт-дискурс синтезує усі сучасні явища за допомогою мовних засобів. Арт-дискурс ототожнюється з комунікативною діяльністю, у якій завжди існує адресат і адресант [4, с. 419].

Як вже було зазначено вище, одним з різновидів арт-дискурсу є літературний дискурс. У. Еко характеризує літературний дискурс, як «коммуникативный процесс передачи информации от автора к читателю, в результате чего рождается некоторое сообщение» [5, с. 419]. До характерних рис літературного дискурсу відносять: 1) письмову форму; 2) цілісність та завершеність; 3) поліморфність; 4) розтушовані межі між категоріями правди і брехні відносно об'єктивної реальності.

Іншим видом арт-дискурсу є кінодискурс, який А. Зарецька розуміє як «связный текст, являющийся компонентом фильма, в совокупности с невербальными компонентами – аудиовизуальным рядом фильма и другими значимыми ... экстралингвистическими факторами» [2, с. 12]. Кінодискурс базується на сценарії і створюється за допомогою інструментів кіномови, як, наприклад, монтаж, музичний супровід, шумові ефекти, темп, міміка, жести, мовлення головних героїв тощо [2, с. 17]. Тобто, кінодискурс є синтезом оригіналу твору і сценарію, написаному за ним. Таким чином, можна виділити такі характерні риси кінодискурсу: 1) цілісність та завершеність – ключові елементи, притаманні як кінодискурсу, так і драматургічному та літературному дискурсах; 2) використання інструментів кіномови; 3) синтез вербального і невербального; 4) наявність широких екстралінгвістичних факторів [4, с. 422].

Судячи з попередніх різновидів арт-дискурсу, можна стверджувати, що третій – драматургічний дискурс, поєднує в собі риси двох вищеописаних. Складовими цього дискурсу називають текст драматичного твору, який віддзеркалює події, сюжети, характери, варіанти прочитання як читачами, так і режисером або акторами, перевтілення тексту у театральний перформанс, сприйняття та обговорення цього перформансу глядачами, критиками тощо. Особливою рисою, яка відрізняє драматургічний дискурс від літературного та, насамперед, від кінодискурсу є можливість прямої взаємодії з глядачем, тобто втручання залу у хід подій, що відбуваються на сцені.

Таким чином, під арт-дискурсом ми розуміємо різновид дискурсу, який співвідноситься із мистецтвом та узагальнює такі дискурси, як літературний, драматургічний, музичний, дискурс образотворчого мистецтва, кінодискурс, модельний дискурс тощо.

Рисами, які є притаманні і літературному дискурсу, і драматургічному дискурсу, і кінодискурсу є цілісність і завершеність, а також стерті межі між реальністю і фантазією, між правдою та брехнею у відношенні до об'єктивної реальності.

Література

1. Андрианов М. С. Невербальная коммуникация : психология и право. М. : Ин-тут общегуман. исслед., 2007. 256 с.
2. Зарецкая А. Н. Особенности реализации подтекста в в кинодискурсе : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.02. Челябинск, 2010. 22 с.
3. Макаров М. Л. Основы теории дискурса. М. : Гнозис, 2003. 159 с.
4. Рингевич В. В. Литературный дискурс и кинодискурс в системе арт-дискурса. К. : Філологічні студії, 2017. С. 417–424.
5. Эко У. Отсутствующая структура : введение в семиологию. СПб. : Симпозиум, 2006. 548 с.

УДК 811.161.2:81'42

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СТРУКТУРИ КОНЦЕПТУ В СУЧАСНІЙ КОГНІТИВНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

О. С. Джеріх

Зіставлення та дослідження концептів у різних лінгвокультурах є необхідністю в теперішніх умовах глобалізації і поширення міжнародних зв'язків, що сприятиме взаємопроникненню культур різних народів і держав в межах сучасної цивілізації. Дослідженню особливостей концептів у сучасній когнітивній лінгвістиці та